रत उद्वास्य प्रागघुतशेषेण पूर्वदिने कृताग्निहोत्रशेषेण दध्ना दुग्धमातनक्ति अवशिष्टं दधि दुग्धमध्ये प्रक्षिपति दधित्वसम्पत्त्यर्थम्" कर्कः। १भयहेतुकसङ्कोचे च न्यङ्क्वा० कुत्वम् आतङ्कः। आतङ्क्यम्।

तन्ज सङ्कोचे रुधा० पर० सक०। पाणिनीयगणे (तन्चू) इत्यत्र तन्ज् इति पाठान्तरम् अयमुदित्त्वात् वेडेव। तनक्ति अतञ्जीत् अताङ्क्षीत्। ततञ्ज।[स्यीत् अतन्तसीत्।

तन्तस् दुःखे कण्ड्वा० अक० पर० सेट्। तन्तस्यति अतन्त-

तन्ति स्त्री तन–कर्मणि क्तिच् वेदे दीर्घनलोपाभावौ। १दीर्घप्रसारितायां रज्ज्वाम्। "वत्सानां न तन्तयस्त इन्द्र"। ऋ० ६।२४।४। "तन्तिर्नाम दीर्घप्रसारिता रज्जुः" भा० लोके तु ततिः तातिरित्येव क्वचिदार्षेऽपि तथा। "साऽसज्जत शिचस्तन्त्यां महिषी कालयन्त्रिता" भाग० ७।२।५२। २गवां मातरि च तन्तिपालः। वा ङीप् तन्ती गवां मातरि "तन्तीं प्रसार्य्यमाणां वद्धवत्सां चानुमन्त्रयेतेयं तन्ती गवां मातेति गोपथब्रा० ३।६।७

तन्तिपाल पु० तन्तिं गोमातरं पालयति पालि–अण् उप० स०। २गोमातृपालके। अस्य "गोतन्तियवं पाले" पा० आद्युदात्तता। २सहदेवे च "तेषां गोसंख्य आसं वै तन्तिपालेति मां विदुः" भा० वि० १० अ०। अत्र तन्त्रिपालेति पाठान्तरं तदभिप्रायेण तन्त्रिं वशीभूततां पालयतीति विग्रहेण तन्त्रिपालं वचनकरमिति नीलकण्ठेनोक्तम् "तन्त्रिपाल इति ख्यातं नाम्नाऽहं विदितस्तथा" भा० वि० ३९ अ० इत्यत्र तथैव पाठः।

तन्तु पु० तन–तुन्। १सूत्रे अमरः तन्तुवायः। तन्तुदामनपर्वणोः" नरसिं०पु० "तस्मिन्नोतमिदं प्रोतं विश्वं शाटीव तन्तुषु" भाग० ९।९।७। "तिरस्क्रियन्ते क्रमितन्तुजालैः" रघुः। २ग्राहे हेम०। ३सन्ताने "तेषामुत्पन्नतन्तूनामपत्यं दायमर्हति" मनुः। "संवेष्टमानं बहुभिर्मोहात्तन्तुभिरात्मजैः। कोषकार इवात्मानं वेष्टयन्नावबुध्यसे" भा० शा०३३१अ०। [गौरा० ङीष्।

तन्तुक पु० तन्तुनेव कायति कै–क। १सर्षपे २नाड्यां स्त्री

तन्तुकाष्ठ न० तन्तुयुक्तं काष्ठम्। (ताँतेर काटि) तन्तुवायोपकरणे तन्त्रकाष्ठभेदे शब्दर०। [जटाधरः।

तन्तुकीट पु० तन्तोः तन्त्वर्थं कीटः। (गुटीपोका) कीटभेदे

तन्तुन पु० तन–बा० तुनन्। १ग्राहे (हाङोर) ख्याते जलजन्तुभेदे हेम०।

तन्तुनाग पु० तन्तुर्नाग इव। बृहद्ग्राहे त्रिका०।

तन्तुनाभ पु०तन्तुर्नाभावस्य अच् समा०।(माकड़सा) लूतायाम्

तन्तुनिर्य्यास पु० तन्तुरिव निर्य्यासो यस्य। तालवृक्षे। शब्दर०।

तन्तुपर्वन् न० तन्तोः यज्ञोपवीतसूत्रस्य दानरूपं पर्व यत्र। चान्द्रश्रावणपौर्णमास्याम् तद्दिने हि वामनाय यज्ञोपवीतदानोत्सवः स्मृतौ विहितः। राघवभट्टधृतनारसिंहवचनम्। "शिष्यस्त्रिजन्मदिवसे संक्रान्तौ विषुवायने। सत्तीर्थेऽर्कविधुग्रासे तन्तुदामनपर्वणोः। मन्त्रदीक्षां प्रकुर्वाणो मासर्क्षादीन्न शोधयेत्"। तन्तुपर्व परमेश्वरोपवीतदानतिथिः श्रावणी पूर्णिमा" रघुनन्दनः। इयं तिथिः रक्षासूत्रबन्धरूपोत्सवदिनत्वात्तथेत्यपि तथा च तस्यां रक्षासूत्रबन्धनप्रकारः निर्णयसि० दर्शितो यथा "अत्रैव रक्षाबन्धनमुक्तं हेमाद्रौ भविष्ये "संप्राप्ते श्रावणस्यान्ते पौर्णमास्यां दिनोदये। स्नानं कुर्वीत मतिमान् श्रुतिस्मृतिविधानतः। उपाकर्मादिकं प्रोक्तमृषीणां चैव तर्पणम्। शूद्राणां मन्त्ररहितं स्नानं दानं च शस्यते। उपाकर्मणि कर्तव्यमृषीणां चैव पूजनम्। ततोऽपराह्णसमये रक्षापोटलिकां शुभाम्। कारयेदक्षतैः शस्तैः सिद्धार्थैर्हेमभूषितैरिति" अत्रोपाकर्मानन्तर्यस्य पूर्णमासीतिथौ वार्षिकस्यानुवादो न तु विधिः गौरवात् प्रयोगविधिभेदे च क्रमायोगाच्छूद्रादौ तदयोगाच्च। तेन परेद्युरुपाकरणे पूर्वेद्युरपराह्णे तत्करणं सिद्धम्। इदं भद्रायां न कार्यम् "भद्रायां द्वे न कर्त्तव्ये श्रावणी फाल्गुनी तथा। श्रावणी नृपतिं हन्ति ग्रामं दहति फाल्गुनीति" संग्रहोक्तेः तत्सत्त्वे तु रात्रावपि तदन्ते कुर्य्यादिति निर्णयामृते। इदं प्रतिपद्युतायां न कार्यम् "नन्दायादर्शने रक्षाबलिदानं दशासु च। भद्रायां गोकुलक्रीडा देशनाशाय जायते" इति मदनरत्ने ब्रह्मवैवर्तात् भविष्ये "उपलिप्ते गृहमध्ये दत्तचतुष्के न्यसेत् कुम्भम्। पीठे तत्रोपविशेद्राजामात्यैर्युतश्च सुमुहूर्ते। तदनु पुरीधा नृपते रक्षां बध्नीत मन्त्रेण"। इदं रक्षाबन्धनं नियतकालत्वात् भद्रावर्जं ग्रहणदिनेऽपि कार्यं होलिकावत्। ग्रहसंक्रान्त्यादौ रक्षानिषेधाभावात् "सर्वेषामेव वर्णानां सूतकं राहुदर्शने" इति तत्कालीनकर्मपरमेव न त्वन्यत्र। अन्यथा होलिकायां का गतिः। अतएव "नित्ये नैमित्तिके जप्ये होमयज्ञक्रियासु च। उपाकर्मणि चोत्सर्गे ग्रहवेधो न विद्यते" इति नियतकालीने तदभाव इति दिक्। उपाकर्मणीति तद्दिनभिन्नपरं तत्र तन्निषेधादित्युक्तं प्राक्। मन्त्रस्तु